

Vytenis Podėnas, Christopher Troskosky, Aušrinė Kimontaitė, Agnė Čivilytė

Garnių piliakalnis I

2017 m. buvo tęsiami Garnių piliakalnio I (UK 3575) (Utenos r., Daugailių sen.) tyrimai (1 pav.), pradėti 2016 m. (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 69–73). Šių tyrimų tikslas – patikrinti anksčiau spėto pylimo, esančio piliakalnio aikštelės PV dalyje, ryšį su VIII–VI a. pr. Kr. horizontu. Taip pat siekta išsiaiškinti 3 magnetinių anomalijų, esančių į ŠR nuo 2016 m. tirtu ploto, piliakalnio aikštelės PV dalyje, kilmę (2 pav.), bet jų ryšys su archeologiniu kontekstu nenustatytas.

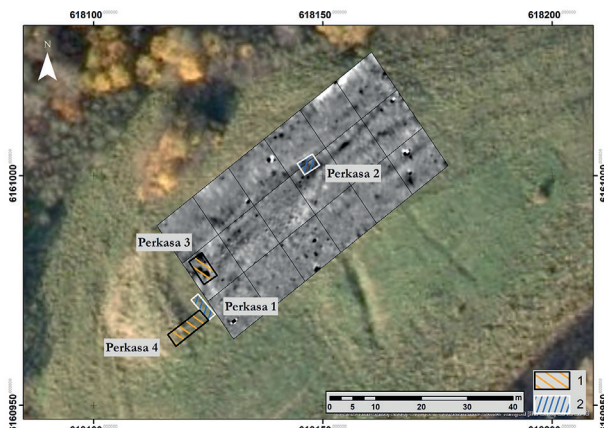
2 pav. Garnių piliakalnio I 2017 m. tyrimų situacinis planas ortofotonuotraukoje su 2016 m. atlikta magnetograma: 1 – 2017 m. tyrimų vietos; 2 – 2016 m. tyrimų vietos. V. Podėno brėž.

Fig. 2. Situation plan of the 2017 investigation at Garniai Hillfort I on an orthophoto showing the 2016 magnetogram: 1 – 2017 excavation sites; 2 – 2016 excavation sites.

1 pav. Garnių piliakalnio I 2017 m. perkastos 3 ir 4 tyrimų metu. M. Jovaišos nuotr.

Fig. 1. Trench 3 and 4 during their 2017 excavation at Garniai Hillfort.

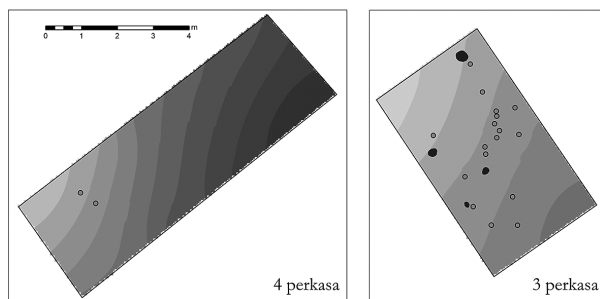
Perkasa 3 atidengta beveik 2,5 m į ŠR nuo perkastos 1, ji orientuota ŠV–PR kryptimi, 6x3,5 m (21 m²) dydžio. Ji, kaip ir perkasa 1, buvo ryškiai suardytoje piliakalnio aikštelės vietoje. Po velėna atidengtas užstumdytas ir permaišytas kultūrinio sluoksnio, aleurito ir priemolio sluoksnis, kurio apačioje išryškėjo

3 pav. 2017 m. Garnių piliakalnyje I aptikti radiniai. V. Podėno nuotr.

Fig. 3. Finds discovered at Garniai Hillfort I in 2017.

4 pav. Individualiųjų radinių (mėlyni taškai) ir objektų (juodi daugiakampiai) išsidėstymas perkasoje 3 ir 4 (dugno izohipsės – kas 22 cm). V. Podėno brėž.

Fig. 4. The find spots of the small finds (blue dots) and objects (black polygons) in trenches 3 and 4 (bottom contour lines drawn every 22 cm).

arimo vagos, apardžiusios archeologinį sluoksnį. Šiame permaišytame grunte aptikta įvairaus fragmentiškumo radinių: nuo smulkių keramikos šukių iki sveikų akmeninių kirvių ir kaulinio smeigtuko (3 pav.). Nors aptikta padrikai išsisklaidžiusių akmenų, aiškių jų struktūrų neįžvelgta. Ryškesnės akmenų koncentracijos fiksuotos tik prie arimo vagų. Prie jų panašiai pasiskirstė ir dauguma ypačiųjų radinių perkasoje 3 (4 pav.).

Išlikęs apardytas kultūrinis sluoksnis šioje aikštelės vietoje buvo iki 23 cm storio (5 pav.). Apibendrinant stratigrafiją, žemiau tamsiai

5 pav. Perkasoje 3 ŠR pjūvis. V. Podėno nuotr.

Fig. 5. The NE section of trench 3.

pilko smėlio kultūrinio sluoksnio plytėjo nestoras, iki 10 cm, humusingo iliuvio sluoksnis aleurite, po juo atidengti nejudinti aleurito ir priemėlio horizontai. Aleurite (įžemyje) atidengti 4 objektai, interpretuoti kaip pastatų stulpavietės. Jie statyti nežymiai nuolaidžiam paviršiuje, kuris interpretuotas pagal įžemio reljefą (4 pav.). 3 objektai vidurinėje perkasos dalyje tarpusavyje sudarė kampą, o vienas, likęs perkasos Š pusėje, atrodo, galėjo būti kito pastato stulpavietė. Trys objektai, matuojant nuo galimos kampinės stulpavietės, išsidėstę 95 ir 137 cm atstumu. Jie 22–26 cm skersmens. 18 cm skersmens Š objektas nuo šių nutolęs per daugiau nei 2,53 m. Panašu, kad pastarasis objektas (6 pav.) dugne buvo atremtas į du nedidelius akmenis (24x13 ir 27x10 cm dydžio).

Perkasoje 3 aptikta dauguma 2017 m. tyrimų radinių: 41 ypatusis radinys ir 333 (1510,9 g) ankstyvosios brūkšniuotosios keramikos fragmentai. Iš ypačių radinių daugiausia aptikta akmeninių: šlifavimo akmenų, trintuvų, kirvių su skylė kotui arba įtvieriamųjų kirvių, pasvarų, išgrąžos, keletas neapdirbtų titnago nuoskalų. Kaulinių radinių aptikta mažiau: daugiausia neidentifikuojamų smulkių kaulinių dirbinių dalių, ylos, smeigtukas.

Perkasa 4 atidengta į V nuo perkaso 1, apimant pusę spėjamo pylimo pločio, orientuota ŠV–PR kryptimi, 9x3 (27 m²) dydžio. Šioje vietoje po viršutiniu velėnos sluoksniu atidengti kultūrinio sluoksnio, aleurito arba priemėlio

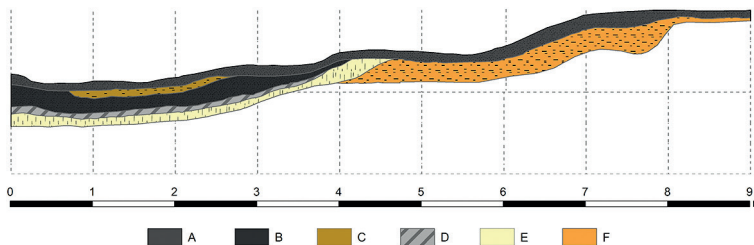
6 pav. Objektas, interpretuotas kaip stulpavietė, perkasos 3 Š dalyje. V. Podėno nuotr.

Fig. 6. An object, which was interpreted as a posthole, in the N part of trench 3.

vientisi horizontai ir tik neplačiame, apie 1,8 m, ruože susidarė nestoras, iki 10 cm, permaišytas visų pastarųjų 3 horizontų sluoksnis (7 pav.). Jis lygiai toks pat kaip ir aptiktas 3 perkasoje iš karto po velėna. Perkasoje 4 kultūrinis sluoksnis buvo iki 28 cm storio, plytėjo tik jos ŠR

7 pav. Perkaso 4 PR pjūvis: A – humusingo smėlio (velėna) sluoksnis; B – VIII–VI a. pr. Kr. kultūrinis sluoksnis; C – permaišytų horizontų (brėžinyje B, E ir F) sluoksnis; D – humusingas iliuvis (kultūrinio sluoksnio išplovos į nejudintą gruntą); E – aleurito sluoksnis (įžemis); F – priemėlio sluoksnis (įžemis). V. Podėno brėž.

Fig. 7. The SE section of trench 4: A – humous sand (sod) layer; B – 8th–6th-century BC cultural layer; C – mixed horizons (B, E, and F in the drawing) layer; D – humous illuvial deposit (cultural layer illuvium deposited in unmoved soil); E – silt layer (natural soil); F – sandy loam layer (natural soil).

dalyje, iki 4,2 m ruože. Po juo paeiliui atidengti aleurito ir priemolio horizontai. Perkasos V dalyje esantis spėjamas pylimas iš tikrųjų sudarytas iš nejudinto grunto, o kitų pylimo formavimo žymių, tokių kaip perkasimai, neaptikta. Greičiausiai ši piliakalnio dalis išliko menkai pakitusi, nes tyrimų metu jokių arimo vagų neaptikta: jos sukosi į R nuo tirtos plotos ir buvo aptiktos 2016 m. perkasoje 1.

Šioje perkasoje objektų, grindinių ar kitų archeologinių struktūrų neaptikta, o kultūrinis sluoksnis priminė suplautą ir slinkusį iš aikštelės pusės. Jis plytėjo tik nedidelėje įduboje ŠR perkastos pusėje, kuri susidarė tarp aikštelės ir tariamo pylimo. Joje aptikta nedaug padrikai pasiskirsčiusių ir labai fragmentuotų radinių. Vis dėlto negausūs radiniai šioje vietoje ir buvo beveik visi 4 perkasoje aptikti radiniai. Pavienių radinių dar aptikta velėnoje kitose plotos dalyse. Perkasos PV pusėje, ant spėjamo pylimo viršaus, aptikta didesnių akmeninių dirbinių (girnų dalis ir neaiškios paskirties dirbinys). Atrodo, jie čia pateko gerokai po piliakalnio naudojimo: išmesti iš aikštelės pusės (?). Iš viso perkasoje aptikti 146 keramikos fragmentai (657,6 g). Visi jie – ankstyvosios brūkšniuotosios keramikos stiliaus. Kiti radiniai – tiksliau neidentifikuojami kaulinių dirbinių fragmentai, šlifavimo akmuo ir trintuvas.

2017 m. tyrimai atskleidė, kad pasitraukus ledynui, kalvoje virš priemolio viršutinio sluoksnio dar nesusiformavus augmenijai, vyko įprasti pustymai, dėl kurių susiformavo smulkaus balkšvo aleurito sluoksnis. Jis buvo iki 25 cm storio perkasoje 4. Susiformavus augmenijai kalva ilgą laiką nekito – iki pat piliakalnio įkūrimo bronzos amžiuje. Čia buvęs aleurito sluoksnis galėjo būti vienas iš faktorių, padėjusių bendruomenei nuspręsti, kur įkurti gyvenvietę: piliakalnio apylinkėse kalvų netrūksta, bet paprastai jų paviršinis gruntas – sunkiai

kasamas priemolis arba priemolis, todėl kai kurios kalvos galėjo būti patrauklesnės dėl geresnių sąlygų pastatų įrengimui. Ryškiausi veiksniai, darę įtaką piliakalnio formai, vyko XX a., pradėjus jį arti traktoriais. Greičiausiai tuomet piliakalnyje atsirado neaiškių fizinių darinių, kaip antai žemiau spėjamo pylimo esanti terasa, kuri juosdama piliakalnį iš Š pusės kyla į aikštelę.

Garnių piliakalnio I reljefe išsiskyrę dariniai tyrėjams anksčiau pasirodė panašūs į pylimą ir griovius (LPA, 2005, t. III, p. 224). Jų rastos kelios šukės šlaite ir papėdėje sudarė prielaidą išskirti papėdės gyvenvietę, todėl piliakalnis datuotas I tūkst. po Kr. Tokiu būdu jis priskirtas visai kitokiems priešistoriniams procesams, kai iš tikrųjų visa archeologinė kolekcija ir C¹⁴ datos nurodo VIII–VI a. pr. Kr. laikotarpi. Klaidingų iki šiol netyrinėtų ankstyvųjų piliakalnių vertinimų, be abejo, gali būti daugiau, todėl būtina ieškoti greitesnių tyrimų būdų, siekiant patikrinti daugiau netirtų tokio tipo archeologinių vietovių. Vieni pirmųjų žingsnių tiriant piliakalnius galėtų būti leidimas taikyti mažesnes tyrimų apimtis: gręžiniais, kasiniais ir šurfais įmanoma surinkti svarbios informacijos, ypač apardytų piliakalnių atvejais. Garnių piliakalnis I iliustruoja, kaip mechanizuota žemdirbystė gali pakeisti ir piliakalnio formą, ir paviršiuje įžvelgiamą gruntą. Vizualiai vertinant piliakalnį laikyta, kad jis suardytas. Garnių piliakalnio I atveju tenka atmesti spėjamo pylimo ir griovių egzistavimo hipotezę.

Garniai Hillfort I

In 2017, the investigation of Garniai (Utena District, East Lithuania) Hillfort I continued with the excavation of 48 m² (Figs. 1, 2) and revealed that the previously suspected site of the hillfort's defensive fortifications (two ditches and an intervening bank) was not an actual site.

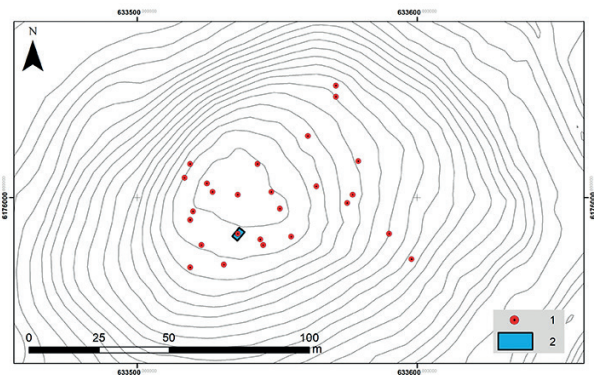
All of the previously envisaged indistinct relief formations are the result of natural hill development and 20th-century mechanised farming. The single period (8th–6th-century BC) find collection discovered in trenches 3 and 4 (Figs. 5, 7) consisted of 56 small finds (Figs. 3, 4), 482 potsherds (2181.1 g), 1.6 g of charcoal, 15.6 g of shells, and a significant quantity of zooarchaeological finds. Postholes from at least two suspected buildings were found in trench 3 (Fig. 6). No other structures (paving, hearths, etc.) were discovered, probably because of the clear destruction of the hillfort.

Vytenis Podėnas

Mineikiškių piliakalnis

Mineikiškių piliakalnis (UK 5705) (Zarasų r., Zarasų sen.) įrengtas atskiroje kalvoje Nikajaus upės kairiajame krante. Aikštelė apvali, 55x47 m dydžio. Šlaitai vidutinio statumo, 16 m aukščio. Piliakalnis labai ardytas arimų, kurių žymių vis dar išlikę kalvos paviršiuje. Jos reljefas – natūralios kalvos be išskirtinių pylimų ar akivaizdžių šlaitų statinimo žymių (1 pav.). LII, 1949 (Pranas Kulikauskas) ir 1972 m. (Adolfas Tautavičius) vykdydamas archeologines žvalgomasias ekspedicijas, jo paviršiuje surinko radinių kolekciją, išsiskyrusią vienalaikiškumu. Ją sudarė akmeninių įtvėrimųjų ir su skylė kotui kirvių dalys, pasvaras (?), ankstyvosios brūkšniuotosios keramikos stiliaus šukės, kauliniai įrankiai, kiaulės dantų dalys ir tiglio fragmentas. Įvertinus galbūt vėlyvuoju bronzos amžiumi datuojamo piliakalnio mokslinę reikšmę, nuspręsta ištirti nedidelę perkasą geriausiai išlikusioje aikštelės dalyje, surinkti duomenų tolesnei I tūkst. pr. Kr. piliakalnių analizei ir patikslinti Mineikiškių piliakalnio datavimą.

Siekiant nustatyti kultūrinio sluoksnio išlikimo lygį ir paplitimą, daryti 26 gręžiniai piliakalnio aikštelėje ir jo šlaituose. Visoje teritorijoje velėnos sluoksnis nėra susidaręs. Žemdirbystės itin paveiktoje kalvoje paviršinio armens sluoksnio struktūra neišsiskyrė nuo žemiau esančio degėsinio juodo smėlio kultūrinio sluoksnio, taigi ariant piliakalnį jo skirtingi sluoksniai didžiojoje aikštelės dalyje liko nepermaišyti. Išsiaiškinta, kad storiausias (43–53 cm) juodo smėlio sluoksnis yra paplitęs aikštelės PV dalyje. Aikštelės ŠR dalyje ir žemiau į ŠR esančioje terasoje kultūrinis sluoksnis kur kas labiau paveiktas žemdirbystės sukeltų erozinių procesų, ir tokio vientiso sluoksnio kaip aikštelės PV dalyje neaptikta. Viename gręžinyje aikštelės PV pusėje žemiau juodo smėlio horizonto išryškėjo 8 cm storio pilko smėlio sluoksnis, kurį galima interpretuoti dvejopai: atskiras horizontas arba iliuvinis sluoksnis. Iškilus šiam papildomam klausimui, atidengta 4x2,5 m (10 m²) dydžio perkasą būtent pastarojo gręžinio vietoje.

1 pav. Mineikiškių piliakalnio 2017 m. tyrimų situacinis planas (izohipsės išskirtos kas 1 m): 1 – gręžinių vietos; 2 – perkasą 1. V. Podėno brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2017 investigation of Mineikiškės Hillfort (contour lines drawn every 1 m): 1 – borehole sites; 2 – trench 1.